

NORGES HØYESTERETT

Den 14. april 2015 avsa Høyesterett dom i

HR-2015-00787-A, (sak nr. 2014/1719), sivil sak, anke over dom,

Roxar AS

Roxar Flow Measurement AS

(advokat Sven Eriksrud)

(Rettslig medhjelper:
advokat Ola Ø. Nisja)

mot

Multi Phase Meters AS

(advokat David Brambani – til prøve)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Webster**: Saken gjelder krav om erstatning utover sakskostnader som følge av et ugrunnet søksmål.
- (2) Roxar Flow Measurement AS tok 6. april 2006 ut stevning for Stavanger tingrett mot Multi Phase Meters AS. Saken gjaldt krav om opphør av markedsføring av Multi Phase Meters AS' flerfasemåler, et instrument som benyttes i petroleumsvirksomhet, og krav om erstatning for tap som følge av overtredelse av markedsføringsloven. Bakgrunnen for kravet var at Roxar Flow Measurement AS mente Multi Phase Meters AS urettmessig utnyttet Roxar Flow Measurement AS' bedriftshemmeligheter og beskyttede teknologi.
- (3) I desember 2007 ble stevning også tatt ut mot MPM Technology AS, som er et 100 prosent eid datterselskap av Multi Phase Meters AS. I april 2008 ble søksmålet utvidet ytterligere, til å omfatte to av personene som står bak Multi Phase Meters AS. De tre sakene ble forenet til felles behandling.

- (4) Den 29. desember 2008 tok Multi Phase Meters AS ut søksmål mot Roxar Flow Measurement AS og Roxar ASA. Roxar ASA har senere byttet navn til Roxar AS. I det følgende er Roxar-selskapene samlet omtalt som Roxar. Multi Phase Meters AS fremsatte krav om erstatning for tap som følge av søksmålene fra Roxars side. Senere ble kravet utvidet til også å omfatte oppreisningserstatning som følge av ærekrenkelse.
- (5) Søksmålene ble behandlet sammen, og Stavanger tingrett avsa 22. juni 2012 dom med slik domsslutning:

"I sak nr. 06-056178TVI-STAV:

1. Multi Phase Meters AS og MPM Technology AS frifinnes.
2. Roxar Flow Measurement AS skal betale saksomkostninger til Multi Phase Meters AS med kroner 9 603 049 – **nimillionersekshundretusenogførtini** – og til MPM Technology AS med kroner 1 067 005 – **enmillionogsekstisjatusenogfem** – innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av dommen.

[...]

I sak nr. 08-196988TVI-STAV:

1. Roxar Flow Measurement AS og Roxar ASA frifinnes.
2. Saksomkostninger tilkjennes ikke."

- (6) Roxars søksmål mot de to personene som står bak Multi Phase Meters AS, nådde heller ikke frem.
- (7) Multi Phase Meters AS anket dommen i sak nr. 08-196988TVI-STAV, mens Roxar anket dommen i sak nr. 06-056178TVI-STAV. Sakene mot de to personene som står bak Multi Phase Meters AS, ble også anket.
- (8) Ankeforhandlingene ble berammet over 36 dager i Gulating lagmannsrett. På dag 30, etter at de rettsoppnevnte sakkyndige hadde avgitt sine forklaringer, trakk Roxar anken mot Multi Phase Meters AS, MPM Technology AS og de to personene som står bak Multi Phase Meters AS. Multi Phase Meters AS trakk ikke søksmålet med krav om erstatning for uberettiget søksmål og oppreisning for ærekrenkelse.
- (9) Gulating lagmannsrett hevet saken om Roxars søksmål. Tingrettens avgjørelse ble dermed rettskraftig for dette søksmålet. I Multi Phase Meters AS' ankesak om krav om erstatning på grunn av uberettiget søksmål tok Gulating lagmannsrett anken til følge og tilkjente Multi Phase Meters AS 110 millioner kroner i erstatning. Oppreisningskravet førte ikke frem. Lagmannsretten avsa 21. mai 2014 dom med slik domsslutning:

"I anke over Stavanger tingretts dom i sak: Multi Phase Meters AS mot Roxar AS og Roxar Flow Measurement AS (motsøksmål):

1. Roxar AS og Roxar Flow Measurement AS dømmes in solidum til innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelsen å betale Multi Phase Meters AS erstatning med NOK 110.000.000 – **etthundreogtimillioner** –.
2. Roxar AS og Roxar Flow Measurement AS dømmes in solidum til innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelsen å betale Multi Phase Meters AS'

**sakskostnader for tingretten og lagmannsretten med NOK 2.973.143,56 –
tomillionernihundreogsyttitretusenetthundreogførtitrefemtiseks – med tillegg
av rettens gebyrer."**

- (10) Lagmannsretten la til grunn at erstatning for tap utover sakskostnader kan tilkjennes dersom et søksmål objektivt sett må anses som klart urimelig sett i forhold til mulighetene for å vinne saken, og saksøkeren visste eller burde ha visst dette.
- (11) Roxar har anket til Høyesterett over lagmannsrettens rettsanvendelse og bevisbedømmelse. En rekke sider ved lagmannsrettens avgjørelse av spørsmålet om erstatningsansvar for uberettiget søksmål ble angrepet. Høyesteretts ankeutvalg besluttet 27. november 2014 at anken bare skulle tillates fremmet "for så vidt gjelder den generelle rettslige forståelsen av ulovfestet rett som ansvarsgrunnlag for erstatning for ugrunnet søksmål". For øvrig ble anken ikke tillatt fremmet.
- (12) De ankende parter – *Roxar AS og Roxar Flow Measurement AS* – har i korte trekk gjort gjeldende:
- (13) Lagmannsretten har lagt til grunn feil norm for når det kan tilkjennes erstatning for ugrunnede søksmål. Lagmannsretten har utledet normen fra saker som gjelder tredjemanns ansvar for sakskostnader, for eksempel Rt. 1999 side 589, mens det i denne saken er spørsmål om partens ansvar for tap utover sakskostnadene. Det er ikke grunnlag for å anvende samme norm for disse tilfellene.
- (14) Høyesterett har i Rt. 1994 side 1430 på side 1436 formulert den normen som gjelder i dette tilfellet. Denne normen er langt snevrere enn den lagmannsretten har bygget på. Rettssetningen fra Rt. 1994 side 1430 er fulgt opp i rettspraksis og har blitt lagt til grunn i juridisk teori. Også reelle hensyn taler for en slik snevrere norm. Grunnloven § 95 og Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 6 oppstiller en rett til å få prøvd saker for domstolene. Lagmannsrettens norm innebærer et potensielt ansvar for å gå til søksmål som kan virke som et hinder for domstolsprøving. I EU/EØS-retten er det, for tilsvarende problemstillinger i konkurranseretten, lagt til grunn en langt høyere terskel for ansvar enn den lagmannsretten har brukt. Også i andre lands rett er det lagt til grunn en høyere terskel.
- (15) Roxar AS og Roxar Flow Measurement AS har nedlagt følgende påstand:
"1.	Lagmannsrettens dom oppheves.
2.	Roxar AS og Roxar Flow Measurement AS tilkjennes sakskostnader for Høyesterett."
- (16) Ankemotparten – *Multi Phase Meters AS* – har i korte trekk gjort gjeldende:
- (17) Det er liten forskjell på lagmannsrettens norm og den Høyesterett la til grunn i Rt. 1994 side 1430. Grunnloven § 95 og praksis etter EMK artikkel 6 er ikke til hinder for den normen lagmannsretten har anvendt. Videre må man være forsiktig med å trekke slutninger om innholdet i utenlandsk rett uten å se på det utenlandske systemet som helhet.
- (18) Tvistelovens regler om sakskostnader og domstollovens regler om rettergangsstraff og erstatningsplikt overfor staten ved unødig trette kan til en viss grad forebygge

ubegrunnede søksmål. Men reglene er ikke tilstrekkelig til å gjenopprette den økonomiske skade et søksmål kan påføre saksøkte. Og reglenes preventive effekt vil være begrenset blant annet i tilfeller hvor en dominerende markedsaktør søker å utestenge en konkurrent fra markedet ved å anlegge søksmål. Sakskostnadene vil ikke være store nok til å skremme aktører fra å anlegge ufunderte søksmål. Reelle hensyn tilsier derfor at man anlegger en bred aktsomhetsvurdering, hvor for eksempel søksmålets skadeevne og hvor sårbar situasjon saksøkte er i, inngår når det fastsettes om saksøker skal være ansvarlig for saksøktes tap utover sakskostnader.

(19) Multi Phase Meters AS har nedlagt følgende påstand:

- "1. Anken forkastes.**
- 2. Multiphase Meters AS tilkjennes sakskostnader for Høyesterett."**

(20) *Jeg er kommet til at anken må tas til følge, og at lagmannsrettens dom dermed må oppheves, jf. tvisteloven § 30-14 andre ledd.*

(21) Et søksmål vil vanligvis påføre partene sakskostnader, og for denne formen for økonomiske konsekvenser av et søksmål er det gitt uttømmende regler om fordelingen mellom partene i tvisteloven kapittel 20. Reglene oppstiller et utgangspunkt om at den parten som taper søksmålet, må dekke motpartens kostnader. Hverken i loven eller forarbeidene er det forutsatt eller omtalt et erstatningsansvar for mer avledede tap av et søksmål.

(22) Lagmannsretten har i den foreliggende saken funnet at søksmålet fra Roxar i tillegg til sakskostnader har påført Multi Phase Meters AS avledet tap i form av tapt omsetning, økte rentekostnader og tap av goodwill. I tillegg har søksmålet påvirket verdien av selskapet Multi Phase Meters AS i negativ retning. Det dreier seg med andre ord om rene formuestap. I juridisk teori er det lagt til grunn at aktsomhetsnormen for formuestap utenfor kontraktsforhold er en annen enn for integritetskrenkelser fordi det i atskillig utstrekning er rettmessig å påføre andre formuestap. Ansvarsgrunnlag vil bare foreligge der handlefriheten er innskrenket, se Viggo Hagstrøm og Are Stenvik, Erstatningsrett, 2015 side 121 flg.

(23) Spørsmålet i saken blir dermed om det er en grense for retten til ansvarsfritt å gå til søksmål, utover det ansvaret som følger av sakskostnadsreglene, og om den grensen lagmannsretten har oppstilt, i så fall er den riktige.

(24) I Rt. 1994 side 1430 på side 1436 kom Høyesterett til at det kan tenkes erstatningsansvar utover sakskostnader for uberettiget søksmål, men at slikt ansvar må være snevert. Saken gjaldt en advokat som hadde anbefalt sine parter å forlike en sak om erstatningsansvar for ugrunnet søksmål. Det opprinnelige søksmålet gjaldt en nabokonflikt hvor advokatens parter hadde innsigelser mot et bygg som skulle oppføres på deres nabotomt. Naboen mente søksmålet påførte ham tap og anla søksmål mot advokatens parter med krav om erstatning. Advokaten rådet sine klienter til å forlike saken om erstatningskravet fra naboen. Høyesterett kom til at det berodde på en feilvurdering fra advokatens side når han la til grunn at det forelå erstatningsansvar for det ugrunnede søksmålet. Høyesterett uttaler:

"I denne saken er det spørsmål om advokat C har foretatt en forsvarlig vurdering av prosessrisikoen i motsøksmålet. Dette motsøksmålet som førte til at E og F forpliktet seg

til å betale kr. 400 000 til G, var av en særegen karakter. Det gjaldt erstatningsansvar for ugrunnet søksmål. Ugrunnede søksmål vil medføre ansvar for motpartens saksomkostninger. Etter omstendighetene kan det også gi grunnlag for ileggelse av rettergangsbøt. Utover dette vil det i alminnelighet vanskelig kunne bli tale om erstatningsansvar, selv om man ikke kan se bort fra at det kan være aktuelt i særlige tilfeller, for eksempel hvis et ugrunnet søksmål er framsatt i skadehensikt eller ut fra andre ikke beskyttelsesverdige motiver. Et erstatningsansvar krever i slike tilfeller under enhver omstendighet en særskilt begrunnelse."

- (25) Sitatet viser at den normale konsekvensen av å gå til et ugrunnet søksmål er at man må erstatte motpartens saksomkostnader. Formuleringen om at det i "alminnelighet vanskelig kunne bli tale om erstatningsansvar", tyder på at terskelen for ansvar utover saksomkostnader ligger høyt. Unntak vil bare gjelde i "særlige tilfeller" og vil kreve en "særskilt begrunnelse". Det nevnes to eksempler på unntakssituasjoner, nemlig at det ugrunnede søksmålet er framsatt i skadehensikt eller "ut fra andre ikke beskyttelsesverdige motiver". Eksempelene er åpenbart ikke ment å være uttømmende, men indikerer at formålet med saksanlegget vil stå sentralt. Det synes å være misbrukstilfellene som skal gi grunnlag for ansvar for tap utover saksomkostnader.
- (26) At det bare er misbrukstilfeller som kan gi grunnlag for et utvidet erstatningsansvar, ivaretar det grunnleggende prinsippet om rett til domstolsbehandling som følger av Grunnloven § 95 og EMK artikkel 6. Grunnloven § 95 første punktum lyder:
- "Enhver har rett til å få sin sak avgjort av en uavhengig og upartisk domstol innen rimelig tid."**
- (27) Ordlyden gir enhver rett til å få "sin sak" avgjort ved domstolsbehandling. Retten til domstolsbehandling må som utgangspunkt gjelde uavhengig av om det er en god eller dårlig sak man har, og eventuelt erstatningsansvar for uberettiget søksmål utover saksomkostnader må ses i sammenheng med dette utgangspunktet. Det fremgår av Dokument 16 (2011–2012), Rapport til Stortingets presidentskap fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven, side 121, at den rettslige betydningen av å grunnlovsfeste prinsippet om rett til domstolsbehandling først og fremst skulle være å vise at "prinsippet skal benyttes som et *tolkningsmoment* ved fortolkning av annen lovgivning". Annen lovgivning må altså tolkes slik at den ikke kommer i konflikt med prinsippet.
- (28) Bestemmelsen i Grunnloven § 95 grunnlovsfester prinsippet i EMK artikkel 6 nr. 1. Det er sikker rett at selv om ordlyden i artikkel 6 ikke oppstiller en uttrykkelig rett til domstolsbehandling, følger en slik rett implisitt av bestemmelsen, se for eksempel NOU 2001: 32 Rett på sak side 169. EMK krever ikke at retten til domstolsprøving er ubegrenset, men en begrensning må fylle visse vilkår. Begrensningen må ivareta et legitimt formål, den må være proporsjonal, det vil si at det må være et rimelig forhold mellom formålet med begrensningen og virkningen av den, og begrensningen må ikke være av en slik art eller av et slikt omfang at selve kjernen i retten til domstolsadgang rammes, jf. Rt. 2003 side 301 avsnitt 34–35.
- (29) Så vidt jeg har kunnet bringe på det rene, finnes det ikke praksis fra Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) om tilfeller som er parallelle med den foreliggende saken. Det foreligger imidlertid flere saker hvor økonomiske hindringer for å få prøvd en sak for domstolene har vært vurdert. At økonomiske byrder som påføres saksøkeren etter at saken er avsluttet, kan innebære en begrensning i retten til domstolsadgang som

rammes av EMK artikkel 6, er klart, se for eksempel EMDs dom 12. juli 2007 i saken Stankov mot Bulgaria avsnitt 54. Samtidig vil ikke enhver etterfølgende økonomisk konsekvens av et saksanlegg innebære krenkelse av retten til domstolsprøving. En avgjørelse av særlig interesse er avvisningsavgjørelsen i saken Karakasoglu mfl. mot Tyrkia avsagt 10. april 2012. Her hadde en tyrkisk domstol ilagt debitor i en gjeldsinndrivelsessak plikt til å betale kreditor et lovbestemt 40 prosent tillegg til hovedstolen. Formålet med regelen som hjemlet tilleggsbetalingen, var å unngå at debitor anla ubegrunnede søksmål for å forsinke tilbakebetalingen av gjeld. EMD fant ikke at dette økonomiske hinderet for å anlegge søksmål innebar brudd på retten til domstolsprøving og avviste saken som "manifestly ill-founded".

- (30) Hvis saksøker vet at han eller hun risikerer ansvar for tap utover sakskostnader om en sak tapes, vil det kunne lede til tilbakeholdenhet med å fremme søksmål. Et slikt ansvar kan tenkes å bli stort og vil ofte være vanskelig for saksøker å forutse ved saksanlegget. Frykten for et potensielt erstatningsansvar vil i så fall kunne fungere som et faktisk hinder for å utøve retten til domstolsprøving. Også berettigede krav vil kunne bli skadelidende fordi det kan være vanskelig å vurdere hvor god en sak er i forkant av saken. Dette tilsier tilbakeholdenhet med å pålegge den tapende part ansvar for økonomiske konsekvenser av et søksmål, utover sakskostnadene.
- (31) En slik tilbakeholdenhet med å etablere ansvarsgrunnlag synes også å være lagt til grunn i andre sammenhenger. Av domstoloven § 202 følger at en part som "åpenbart uten grunn har anlagt søksmål eller latt det komme til søksmål", kan pålegges å erstatte det offentlige kostnader med saken. Forutsetningen for å ilegge erstatningsansvar etter bestemmelsen er at det ikke kan anføres noe relevant argument for det resultatet vedkommende ønsker å oppnå, jf. Rt. 1997 side 1019. Også denne reglen synes å ramme misbrukstilfellene. I konkurranserettslige sammenhenger i EU/EØS-retten, for eksempel i forslag til nytt direktiv for beskyttelse av forretningshemmeligheter, EU-kommisjonens forslag 28. november 2013 2013/0402 og Rådets justerte forslag 26. mai 2014, er det foreslått ansvar for tilfeller der en sak er "manifestly unfounded" og saksøkeren har iverksatt rettergangsskritt "abusively or in bad faith". Også her legges altså terskelen for ansvar høyt.
- (32) De ankende parter har vist til hvordan vårt spørsmål er løst i en del andre land, blant annet Sverige, Danmark, USA og Commonwealth-landene. Roxar anfører at det der er lagt til grunn en meget høy terskel for å kunne tilkjenne ansvar utover sakskostnader. Ankemotparten har anført at man må være forsiktig med å sammenligne med utenlandsk rett, uten å se på rettssystemet som helhet. Jeg er enig med ankemotparten i at man må være forsiktig med å trekke paralleller til andre lands rett uten å ha det fulle bildet. Imidlertid er det ikke påvist noe land eller rettssystem hvor ansvar utover sakskostnader bygger på en bred aktsomhetsvurdering som den ankemotparten argumenterer for. Tvert imot synes slikt ansvar generelt å være begrenset til misbrukstilfeller.
- (33) Også reelle hensyn taler etter mitt syn for en snever ansvarsregel. Hvis det ble åpnet opp for erstatningsansvar basert på en bred aktsomhetsvurdering, vil det kunne føre til nye søksmål etter at den opprinnelige tvisten er løst. Det vil kunne bidra til taktiske "motsøksmål" for å markere hvor dårlig man mener motpartens sak står. Problemstillingen ville heller ikke være begrenset til tilfeller hvor det blir anlagt uholdbare søksmål. Også saksøkte uholdbare innsigelser til berettigede søksmål ville i så fall kunne tenkes å danne grunnlag for erstatningskrav.

- (34) Basert på de kildene som er gjennomgått over, og særlig uttalelsene i Rt. 1994 side 1430 på side 1436 og prinsippet om rett til domstolsprøving, mener jeg at et erstatningsansvar utover sakskostnader må forbeholdes misbrukstilfellene. Det vil normalt foreligge misbruk hvis saken er helt uten utsikt til å føre frem og parten skjønner at det er slik. Et søksmål vil da være motivert av andre formål enn å få medhold i saken og normalt vil det innebære misbruk av søksmålsadgangen å gå til søksmål i et slikt tilfelle.
- (35) Jeg kan ikke se at den normen jeg her har formulert vil innebære krenkelse av retten til domstolsprøving. En slik snever begrensing ivaretar et legitimt formål, nemlig å hindre at rettsapparatet misbrukes og at motparten dermed påføres tap. Begrensingen vil normalt også være proporsjonal, og er heller ikke av en slik art eller omfang at den rammer selve kjernen i retten til domstolsadgang.
- (36) Lagmannsretten har bygget sin avgjørelse på følgende norm:
- "Basert på det ovennevnte legger lagmannsretten til grunn at erstatning for tap utover sakskostnader bare kan tilkjennes MPM dersom Roxars standpunkt i søksmålet objektivt sett må anses som klart urimelig sett i forhold til mulighetene for å vinne saken, og at Roxar visste eller burde ha visst dette. Basert på utgangspunktet om at enhver skal kunne få prøvet sin sak for retten uten å risikere erstatningsansvar utover sakskostnader, må det være en høy terskel for hva som kan anses som 'klart urimelig'."**
- (37) Lagmannsretten ser ut til å mene at det på den objektive siden må ha vært klart urimelig å fremme saken ut fra mulighetene for å nå frem. På den subjektive siden kreves det at saksøkeren forsto eller burde forstått dette. Denne normen er en annen enn den jeg har kommet frem til. Etter mitt syn må lagmannsrettens dom dermed oppheves.
- (38) Jeg ser ikke grunn til å fravike hovedregelen om at sakskostnader tilkjennes den part som får medhold, jf. tvisteloven § 20-2 første ledd. Roxar har krevet erstattet 1 185 005 kroner i utlegg og salær for Høyesterett. I tillegg kreves rettsgebyret for Høyesterett erstattet. Beløpet er høyt, men likevel lavere enn ankemotpartens kostnader. Det er heller ikke reist innvendinger mot kravets størrelse, og jeg legger derfor kravet til grunn.
- (39) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. Lagmannsrettens dom oppheves.
 2. I sakskostnader for Høyesterett betaler Multi Phase Meters AS til Roxar Flow Measurement AS og Roxar AS i fellesskap 1 208 225 – enmilliontohundredeogåttetusentohundredeogtjuefem – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom.
- (40) Dommer **Bull:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.

- (41) Kst. dommer **Sæbø:** Likeså.
- (42) Dommer **Arntzen:** Likeså.
- (43) Dommer **Øie:** Likeså.
- (44) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. Lagmannsrettens dom oppheves.
2. I sakskostnader for Høyesterett betaler Multi Phase Meters AS til Roxar Flow Measurement AS og Roxar AS i fellesskap 1 208 225 – enmilliontohundredeogåttetusentohundredeogtjuefem – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom.

Riktig utskrift bekreftes: